

Kalkkildeknøttsnegl *Vertigo genesii* (Gredler, 1856)

Rødlistet art

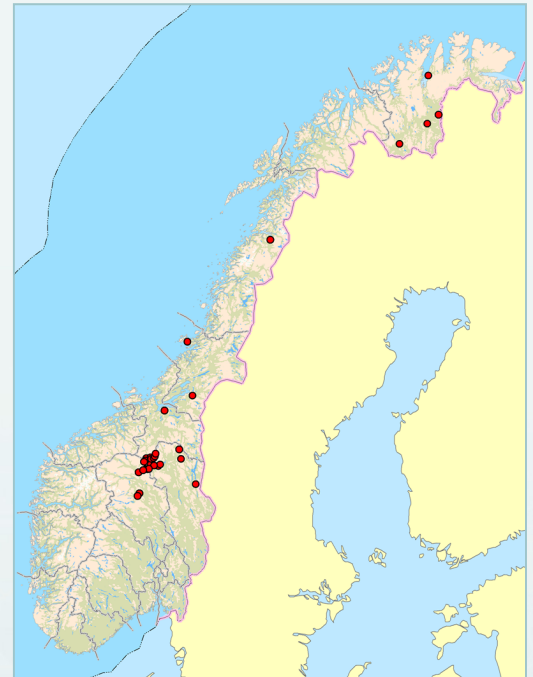
faktaark

Kalkkildeknøttsnegl er funnet på 32 lokaliteter i midtre og nordlige deler av Norge. Den er sterkt knyttet til kalkrike myrer og kilder. Lokalitetene i fjellet er neppe særlig truet, men lavlandslokaliteter kan være utsatt for bl.a. grøfting og skogplanting, eller for hardt beitetrykk.

Status

Kategori nær truet (NT) på Norsk rødliste for arter 2010.

Kjent utbredelse av kalkkildeknøttsnegl i Norge pr. 2010.

Kjennetegn

Kalkkildeknøttsneglen er en liten, opp til 1,2 mm bred og 2,1 mm høy landsnegl. Skallet er høyredreid, dvs. når man ser på sneglehuset med tuppen opp og munningen mot deg, så ligger åpningen til høyre for midtlinjen. Andre arter i samme slekt kan være venstredreide. Skalloverflaten er glatt og glinsende, med ganske dyp søm mellom de tydelig konvekse vindingene. Munningen er vanligvis helt uten tenner, i motsetning til de andre artene i slekten. Fargen på skallet er (kastanje)brun til rødbrun.

Utbredelse

I Norge finnes kalkkildeknøttsnegl i kalkrike områder i Nord- og Midt-Norge og i fjellet i Sør-Norge. Fjorten kommuner innen Hedmark, Oppland, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag, Nordland og Finnmark har funn av arten. I tillegg er Troms oppgitt i en referanse, men detaljer foreligger ikke. Det er imidlertid sannsynlig at arten finnes på et langt større antall lokaliteter med tilfredsstillende miljøforhold i Norge enn det som er kjent. Høyden over havet varierer mellom 4 m ved Rognan i Saltdal og 1100 m et par steder på Dovrefjell (høyderekorden er imidlertid angitt i litteratur som 1210 m, men dette understøttes ikke av data i den samme publikasjonen). De fleste lokalitetene ligger mellom 650 og 1100 mo.h. Funnstedene i Norge knyttes fint sammen av lokaliteter på svensk side av grensen, og arten har sannsynligvis et sammenhengende utbredelsesområde i den norsk-svenske fjellkjeden, i tillegg til noen mer isolerte forekomster i lavlandet i Norge og lenger sør i Sverige. Utbredelsen er imidlertid noe flekkvis, begrenset av tilgangen på egnet habitat. De fleste svenske funnene ligger under tregrensen (dvs. ca. 800 mo.h.). Arten er ellers nord-europeisk av utbredelse, med spredte

lokaliteter utenom Sverige og Norge: lokal i Finland (fire lokaliteter), Russland (Kola; to lokaliteter), Storbritannia (tre lokaliteter), Tyskland (nå sannsynligvis utdødd), Italia (typelokaliteten ligger her, men artens status i landet er usikker) og Sveits (ca. 2000 mo.h.), samt et usikkert funn i Polen.

Biologi

Arten er sterkt knyttet til åpne, kalkrike myrer, gjerne i hellende terreng og med kilder. Utenom fjellkjeden er den utelukkende funnet på slike steder, og her hovedsakelig ved kalde kilder. I Sverige og Finland kan den også finnes i andre fuktige og kalkrike habitater, som overrislede mosepartier på bergvegger, i reinrosematter, i fossesprøytsoner og i åpne sumpskogger. På lokalitetene finnes den mellom råtnende plantemateriale og i tueformet vegetasjon. På 26 av de 32 kjente norske lokalitetene er det gjort pH-målinger, og disse viser verdier mellom 5,5 og 8,0. Artens livshistorie er kun fragmentarisk kjent. Størst reproduksjonsaktivitet er registrert om våren og forsommeren. Forutsatt at habitatet ikke har blitt utsatt for sterk tørke i

Parti fra rikmyr nær Kongsvoll i Oppdal. Her ble kalkkildeknøttsnegl påvist i 2010.

løpet av sommeren, kan man om høsten finne individer i alle aldre. Dyrene blir aktive under varme, fuktige forhold, og kan da klatre ca. 5 cm opp i både død og levende vegetasjon. Kalkkildeknøttsneglen er ikke studert spesielt, men andre knøttsneglarter er vist å ha en livslengde på 1–1,5 år. På de norske lokalitetene har arten, med ett unntak, aldri vært den dominerende landsneglarten (i de fleste tilfeller har dette vært kalksøylesnegl *Columella columella*). Andre steder, bl.a. i Storbritannia, er arten ofte dominerende. Arten har meget begrenset evne til å spre seg på egen hånd, beregnet til noen få meter per år. Dette gjør at individer stort sett er henvist til å leve på akkurat den myren de er født på, og i liten grad kan kolonisere andre, selv nærliggende, myrer. I sjeldne tilfeller kan fugler, og kanskje også pattedyr, bidra til at arten spres til nye myrer lenger borte. Artens tilstedeværelse på en myr vil således i de fleste tilfeller indikere lang kontinuitet i habitatet. Arten regnes ofte som en reliktdyr, som i den postglasiale varmetiden hadde en mye større utbredelse enn i dag.

Bestandsstatus

To av de kjente lokalitetene ble oppdaget i 2010, ellers er de øvrige funnene fordelt slik: ett fra før 1925 og 29 fra perioden 1967–1991. Vi har ingen data som sier noe om bestanden av eller bestandsutviklingen til kalkkildeknøttsnegl i Norge. I de kjente innsamlingene er det belagt mellom 1 og 119 individer, men i de fleste tilfeller bare et fåtall. I fjellet er det i få tilfeller fare for at lokalitetene skal gå ut. Direkte inngrep, som grøfting/drenering og utbygginger (veier/hyttfelt) i myrene kan imidlertid forekomme, og gjengroing vil i noen tilfeller kunne være en trussel på lang sikt. I lavlandet kan beiting (både reduksjon og intensivering), grøfting og skogplanting også være trusselfaktorer, men her er i enda større grad enn i fjellet utbygging av lokalitetene en trussel. I Sverige er det vist at lokaliteter har gått tapt på denne måten, men i Norge er ingen av lavlandslokalitetene undersøkt siden de ble oppdaget, den siste i 1991.

Referanser

- Cameron R.A.D., Colville B., Falkner G., Holyoak G.A., Hornung E., Killeen I.J., Moorkens E.A., Pokryszko B.M., Proschwitz T.v., Tattersfield P. og Valovirta I. 2003. Species accounts for snails of the genus *Vertigo* listed in Annex II of the Habitat Directive: *V. angustior*, *V. genesii*, *V. geyeri* and *V. moulinsiana* (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae). - Heldia Sonderheft 7 5: 151-170.
- Cederberg B. og Löfroth M. (red.) 2000. Svenska djur och växter i det europeiska nätverket Natura 2000. - ArtDatabanken, SLU. Uppsala. (160 s.).
- Falkner G. 2003. The status of the four Annex II species of *Vertigo* in Bavaria (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae). - Heldia Sonderheft 7 5: 59-72.
- Killeen I.J. 2003. A review of EUHSD *Vertigo* species in England and Scotland (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae). - Heldia Sonderheft 7 5: 73-84.
- Pokryszko B.M. 1993. Fen malacocenoses in Dovrefjell (S. Norway). - Fauna norvegica Serie A 14: 27-38.
- Pokryszko B.M. 2003. *Vertigo* of continental Europe - autecology, threats and conservation status (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae). - Heldia Sonderheft 7 5: 13-25.
- Proschwitz T.v. 2003. A review of the distribution, habitat selection and conservation status of the species of the genus *Vertigo* in Scandinavia (Denmark, Norway and Sweden) (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae). - Heldia Sonderheft 7 5: 27-50.
- Valovirta I. 2003. The habitat and status of *Vertigo angustior*, *V. genesii*, and *V. geyeri* in Finland and nearby Russian Karelia (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae). - Heldia Sonderheft 7 5: 85-94.